

Temat piąty:

Wiara bez uczynków martwa jest sama w sobie **(Jk 2, 17)**

I. PODSTAWY TEOLOGICZNO-BIBLIJNE

1. TEKSTY BIBLIJNE

Zapowiedzi w Starym Testamencie: kapłan Melchizedek (Rdz 14, 17-20); ofiara Abrahama ze swego syna Izaaka (Rdz 22, 1-19).

Starotestamentalne figury związane z wyprowadzeniem z niewoli egipskiej, zawarciem Przymierza i ukonstytuowania Ludu Bożego Starego Testamentu. Doroczny obchód Paschy jako wspomnienie tych wydarzeń nadających tożsamość Ludowi Bożemu (Wj 12-13; 16; 19). Z Księgi Wyjścia (Wj 12-34) wyłania się obraz człowieka żyjącego w niewoli egipskiej, zniewolonego, którego Bóg chce wyzwolić. Autor natchniony ukazuje również w jaki sposób to wyzwolenie się dokonuje: Pan Bóg każe naznaczyć drzwi domów krwią baranka a potem przeprowadza swój lud przez Morze Czerwone. Krew nawiązuje do krwi Chrystusa, woda – do chrztu. Z tymi, którzy zostali naznaczeni krwią baranka i ocaleli, i przeszli przez Morze Czerwone, zawiera Bóg pod górą Synaj przymierze. Oznacza to, że Bóg chce być z nimi, Bóg chce być z człowiekiem. Tak jak Mojżesz prowadził swój lud przez wodę do ziemi obiecanej, tak Chrystus wiedzie całą ludzkość do Ojca przez swoją śmierć i zmartwychwstanie.

Pascha Chrystusa jako wypełnienie figur ST – ustanowienie Eucharystii (Mt 26, 26-30; Mk 14, 22-25; Łk 22, 19-20; 1 Kor 11, 23-26). Spotkania Zmartwychwstałego z uczniami (Mt 28; Mk 16; Łk 24; J 20-21).

Z relacji Pawła i Łukasza, odnoszących się do Ostatniej Wieczerzy, znana jest już formuła: „To czyńcie na mają pamiętkę”. Czyńcie pamiętkę – podobnie jak to dokonywało się podczas paschalnej wieczerzy żydowskiej, nowy lud Pana przypomina Bogu Jego zbawcze dzieło w Jezusie i tak jak Izrael wzywa Tego, który ma ostatecznie urzeczywistnić je w pełni – przy końcu czasów. „W przypadku pamiętki pojmowanej w sensie biblijnym nie chodzi wyłącznie o subiektywne wspomnianie, lecz o uroczystość liturgiczno-sakramentalną, podczas której dawny czyn zbawczy staje się obecny współcześnie w sposób obiektywny i realno-symboliczny. (...) Przez liturgiczne uobecnienie czyn zbawczy dokonuje się w Bożej obecności, by w ten sposób osiągnął swe eschatologiczne wypełnienie” (W. Kasper, *Sakrament jedności. Eucharystia i Kościół*, Kielce 2005, s. 86). Obecnie w samym centrum tej pamiętki jest Jezus Chrystus, skupiający w sobie i ukazujący sobą Boże zbawienie, realizujące się w czasie poprzez czynne sprawowanie Jego Ostatniej Wieczerzy.

Zgromadzenie Eucharystyczne w centrum życia wspólnoty chrześcijańskiej po Pięćdziesiątnicy (Dz 2, 42; 1 Kor 10, 16-17; 11, 20-28).

J 13, 1 – 17 – tekst św. Jana Apostoła opisujący pierwszą Eucharystię w sposób wyraźny różni się od jej opisów u Marka, Mateusza i Łukasza, a także od opisu św. Pawła zwartego w Pierwszym Liście do Koryntian. Uderza w nim to, że nie zawiera on słów ustanowienia Eucharystii. Chociaż Jan nie zapisał słów ustanowienia Eucharystii, to jednak napisał, czym ma być dla nas Eucharystia i jak może ona ukierunkować i przemienić nasze życie. Tam, gdzie w innych Ewangeliach są zamieszczone słowa przeistoczenia, u Jana następuje opis umywania nóg uczniom przez Jezusa. „Chrześcijanie starożytni w Wielki Czwartek umywali sobie nawzajem nogi – i to była tego wieczoru cała liturgia. To *jest ważne*, że pamiętkę ustanowienia Eucharystii przeżywa się w Kościele nie tylko sprawując Mszę Świętą, ale i umywając sobie nawzajem nogi. (...) Eucharystia uzdalnia człowieka do przyjęcia nowej postawy względem bliźniego – postawy służby. Bez takiej przemiany – nie ma Eucharystii, nie ma pamiętki Pańskiej” (por. G. Ryś (bp), *Mandatum. To czyńcie na moją pamiętkę* (J 13,1-20), Kraków 2013, s. 13-19).

2. WSPÓŁCZESNY PRZEKAZ MAGISTERIUM KOŚCIOŁA

a) Sobór Watykański II:

Eucharystia w centrum życia chrześcijan czasów poapostolskich - opis św. Justyna z II wieku; mimo rozwoju formy to podstawowy schemat sięgający czasów apostoelskich utrwalił się do czasów dzisiejszych. Ruch liturgiczny sięgający XIX wieku przyniósł owoce w postaci odnowy życia liturgicznego (Pius X) akceptacji osiągnięć ruchu przez Piusa XII i podjętej przez niego generalnej reformy liturgicznej, której zdołano dokonać tylko w części. Sobór Watykański II w Konstytucji o liturgii dał szeroki program reformy Kościoła, który urzeczywistnia się najpełniej w liturgii.

KK 1: „Kościół jest w Chrystusie niejako sakramentem, czyli znakiem i narzędziem wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jedności całego rodzaju ludzkiego, przeto podejmując naukę poprzednich Soborów, pragnie on wyjaśnić dokładniej swoim wiernym i całemu światu naturę swoją i powszechne posłannictwo”

W świetle KK 11 Eucharystia jest centrum i szczytem życia chrześcijańskiego i kościelnego. Komentując powyższą tezę soborowej eklezjologii eucharystycznej kard. W. Kasper stwierdza, iż „coraz mniejsza liczba uczestników niedzielnej Eucharystii powinna być sygnałem alarmowym i poruszyć nasze wewnętrzne dzwony, by były na alarm. Ta mała liczba uczestników Eucharystii ukazuje zanikanie wiary, oziębłość miłości. Nie odpowiadamy na miłość Jezusa. Czy zdajemy sobie sprawę z tego, jak bardzo uwłaczamy Jezusowi, jak niewdzięczne jest nasze zachowania oraz że w ten sposób grzeszymy?” (por. tenże, *Sakrament jedności...*, s. 39-40).

Konstytucja o liturgii – przede wszystkim KL 2; 7, 10; 26-31; 42; 47-53; 56; 106; 118.

Dzięki uczestnictwu w Eucharystii przez przyjmowania Komunii świętej i przez wypełnianie przykazania nowej miłości, wierzący przechodzą od świata starego do nowego – do świata eschatologicznego, w którym żyje Chrystus. Uobecniając w liturgii Mszy św. wydarzenie Paschy dokonane w przeszłości i antycypując spotkanie dopełniające się w przyszłości, Kościół osiąga swój szczyt, jakim jest spełnianie Boskiego zamiaru. Uczestnicząc w Eucharystii już na ziemi doświadczamy obecności Tego, który jest naszą świętością, a którego zobaczymy twarzą w Twarz w Królestwie Niebieskim.

b) Podstawowe tematy nauczania katechizmowego:

KKK 1322-1419 – tu liczne odniesienia biblijne, patrystyczne, dogmatyczne i do najnowszych dokumentów magisterium Kościoła:

Eucharystia źródłem i szczytem całego życia chrześcijańskiego; urzeczywistnia komunie z Bogiem, jednoczy nas z liturgią niebieską, antycypuje życie wieczne (KKK 1324-1327)

Nazwa – Eucharystia, Wieczerza Pańska, Łamanie chleba, zgromadzenie Eucharystyczne, Pamiątka Męki i Zmartwychwstania; ofiara Mszy świętej, ofiara pochwalna, ofiara duchowa, ofiara czysta i święta; święta i Boska liturgia, celebrowanie świętych Tajemnic, Najświętszy Sakrament; Komunia, rzeczy święte, chleb aniołów, chleb z nieba lekarstwo nieśmiertelności, wiatyk, msza święta (KKK 1328-1332).

Znak chleba i wina w ST i NT (KKK 1333-1336)

Ustanowienie Eucharystii (1337-1340)

Polecenie Jezusa by powtarzać Jego gesty i słowa (KKK1341-1344); msza w ciągu wieków (1345-1347)

Przebieg celebracji – struktura (1348-1355)

Sakramentalna ofiara: dziękczynienie i uwielbienie Ojca; pamiątka ofiary Chrystusa i Jego Ciała, Kościoła; obecność Chrystusa mocą Jego słowa i Ducha Świętego (KKK 1356-1381)

Uczta paschalna – Komunia, owoce Komunii (KKK 1382-1405)

Eucharystia – „zadatek przyszłej chwały” (KKK 1402-1405)

Sposób celebrowania liturgii – znaki symbole, słowa i czynności, śpiew i muzyka, święte obrazy (KKK 1145-1162)

W świetle KKK Eucharystia ukazuje się jako wymiana błogosławieństw: zgromadzenie eucharystyczne błogosławi Boga Ojca przez Syna w Duchu Świętym i Bóg błogosławi dary ofiarne i obdarza wiernych Ciałem i Krwią swego Syna w Duchu Świętym. Eucharystia jest błogosławieniem Boga przez wspólnotę, jest ofiarą dziękczynienia Ojcu, błogosławieństwem, przez które Kościół wyraża swoją wdzięczność Bogu za wszystkie Jego błogosławieństwa (KKK 1360).

c) Księgi liturgiczne i dokumenty Kościoła:

Mszal Rzymski dla diecezji polskich, wydanie drugie poszerzone, Poznań 2009.

Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego (wg *Missale Romani*. Editio typica tertia 2002), Poznań 2004 (także *Mszal Rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 2009 i nast. wydania); zwłaszcza OWMR 1-111; 288-318.

Wprowadzenie do drugiego wydania lekcjonarza mszalnego (*Ordo lectionum missae*, Editio altera 1981), Poznań 2011 (także LM T. I 2015); zwłaszcza: WLM 1-57.

Jan Paweł II, *Homilia podczas Mszy świętej* (Łódź, 13 VI 1987): „**Człowiek potrzebuje Eucharystii, aby mógł żyć na wieki**”.

Jan Paweł II, List apostolski *Dies Domini* (31 V 1998); zwłaszcza: DD 7; 29; 31-32; 35-36; 40-41; 50-52; 55; 68-69; 72.

Jan Paweł II, Encyklika *Ecclesia de Eucharystia* (17 IV 2003); zwłaszcza: EdE 6; 10; 21-22; 33; 41; 49.

Jan Paweł II, List apostolski *Mane nobiscum Domine* (7 X 2004).

Jan Paweł II, *Eucharystia sercem Kościoła*, Warszawa 2005 (antologia).

Benedykt XVI, Adhortacja *Sacramentum caritatis* (22 II 2007); zwłaszcza: SC 17; 28-29; 35; 52; 55; 64.

Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. Instrukcja *Redemptionis Sacramentum*. O tym co należy zachowywać, a czego unikać w związku z Najświętszą Eucharystią (25 III 2004), Poznań 2004; zwłaszcza: RS 36-47.

Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II, w: *II Polski Synod Plenarny (1991-1999)*, Poznań 2001, s. 189-216; zwłaszcza: n. 786-103.

Wskazania Konferencji Episkopatu Polski po ogłoszeniu nowego wydania Ogólnego wprowadzeni do Mszału Rzymskiego (9 III 2005) – dołączane przez Pallottinum do wydania polskiego OWMR.

3. LITERATURA UZUPEŁNIAJĄCA

a) Encyklopedyczna i podręcznikowa:

Blachnicki F., *Teologia pastoralna ogólna* (Cz. 2), Warszawa 2015 (ze współczesnym komentarzem). Teologia zgromadzenia liturgicznego: obraz Kościoła w znaku liturgii, liturgia jako zbawczy dialog, zgromadzenie eucharystyczne jako sakrament Kościoła – s. 355-390.

Leksykon liturgii, opr. B. Nadolski, Poznań 2006.

Nadolski B., *Leksykon symboli liturgicznych*, Kraków 2010.

Nadolski B., *Liturgika. T IV. Eucharystia*. Wydanie II uzupełnione. Poznań 2011.

b) Formacja liturgiczna:

Kasper W., *Sakrament jedności. Eucharystia i Kościół*, Kielce 2005.

Krąg liturgiczny do czytań roku A, Kraków 2010; *Krąg liturgiczny do czytań roku B*, Kraków 2014, *Krąg liturgiczny do czytań roku C*, Kraków 2012 (Wydawnictwo Światło-Życie).

Kulbacki P., *Eucharystia i ewangelizacja młodzieży*, Łódź 1998. Msza św. jako środowisko ewangelizacji uczniów łódzkich liceów.

Kulbacki P., *Liturgia w formacji chrześcijanina ku wolności*, Lublin 2013, s. 56-65, 228-239, 341-365, 431-440, 481-496. Teologia, figury ST, społeczny i wyzwalający charakter udziału w Eucharystii, formacja liturgiczna.

Kulbacki P., *Modlitwa powszechna jako modlitwa wiernych*, Roczniki Liturgiczno-Homiletyczne 1/57 (2010) s. 141-158. Historia, znaczenie i odnowiona forma po Soborze modlitwy wiernych, która stanowi szczyt realizacji w liturgii wspólnego kapłaństwa wiernych i ogniskuje w sobie elementy całej mszy św

O wielkich postanowieniach małego dziecka. Profilaktyczne aspekty formacji rodziców i dzieci do I Komunii Świętej, red. P. Kulbacki, Warszawa 2009.

Ryś G. (bp), *Mandatum, To czyńcie na mają pamiątkę*, Kraków 2013.

Rzeźwicki G., *Od kandydata przez stopnie ministranta, funkcję lektora i ceremoniarza do animatora*. Tarnów 2013. Formacja służby liturgicznej – kilka wydań, książka dostępna w księgarniach.

Świerzawski W.(bp), *Eucharystia*, Sandomierz 2014.

Dostępnych jest dużo opracowań popularnych dotyczących odnowionej liturgii mszy św. Spośród podręczników popularno-naukowych do najlepszych należą wydawane w dużych nakładach w latach 80. książki ks. J. Grześkowiaka, np. *Liturgia dziś* i *Do końca ich umiłował*; nowsze: ks. M. Zachara, *Msza święta. Liturgiczne ABC*, Warszawa 2008; *Msza św. – rozumieć, aby lepiej uczestniczyć*, red. Ks. J. Hadalski, Poznań 2013.

Teologiczne i pastoralne podstawy wychowania do wolności: Mikulski J., *Polska teologia wyzwolenia*, Tarnów 2000; Blachnicki F., *Podręcznik Krucjaty Wyzwolenia Człowieka*, Kraków 2013.

II. TEKSTY DO PRAC W ZESPOŁACH I KOŁACH SYNODALNYCH

„Wiara bez uczynków martwa jest sama w sobie” (Jk 2,17)

Temat nr 5

Biblijne:

1. „Jak wielkie miłosierdzie, tak wielka i Jego surowość, sądzi człowieka według jego uczynków” (Syr 6,12).
2. „Każdej jałmużnie bowiem wyznaczy miejsce i każdy według uczynków swych znajdzie [odpłatę]” (Syr 6,14).
3. „Oczy Twoje są otwarte na wszystkie czyny ludzkie, by oddać każdemu według jego postępowania i według owoców jego uczynków” (Jr 32,19).
4. „Strzeżcie się, żebyście uczynków pobożnych nie wykonywali przed ludźmi po to, aby was widzieli; inaczej nie będziecie mieli nagrody u Ojca waszego, który jest w niebie” (Mt 6,1).
5. „Nawracajcie się i wiercie w Ewangelię” (Mk 1,15).
6. „Kto spełnia wymagania prawdy, zbliża się do światła, aby się okazało, że jego uczynki są dokonane w Bogu” (J 3,21).
7. „Odrzućmy więc uczynki ciemności, a przyobleczmy się w zbroję światła” (Rz 3,12).
8. „Wszyscy bowiem musimy stanąć przed trybunałem Chrystusa, aby każdy otrzymał zapłatę za uczynki dokonane w ciele, złe lub dobre” (2Kor 5,10).
9. „Tak też i wiara, jeśli nie byłaby połączona z uczynkami, martwa jest sama w sobie” (Jk 2,17).

Papieskie:

1. **Lumen fidei:** „Wychodząc od tego uczestnictwa w sposobie patrzenia Jezusa, apostoł Paweł w swoich pismach dał nam opis życia człowieka wierzącego. Wierzący, przyjmując dar wiary, zostaje przemieniony w nowe stworzenie. Otrzymuje nowe istnienie, istnienie synowskie, staje się synem w Synu. «Abba – Ojciec» jest najbardziej charakterystycznym słowem doświadczenia Jezusa, które staje się centrum doświadczenia chrześcijańskiego (por. Rz 8, 15). Życie w wierze, jako życie synowskie, jest uznaniem pierwotnego i radykalnego daru, będącego u podstaw egzystencji człowieka, i można je wyrazić w zdaniu św. Pawła, skierowanym do Koryntian: «Cóż masz, czego byś nie otrzymał?» (1 Kor 4, 7). To właśnie stanowi kontekst polemiki św. Pawła z faryzeuszami, dyskusji na temat zbawienia przez wiarę albo przez uczynki prawa. Św. Paweł odrzuca postawę człowieka pragnącego usprawiedliwić samego siebie przed Bogiem poprzez własne uczynki” (nr 19).
2. **Lumen fidei:** „Początkiem zbawienia jest otwarcie się na coś, co poprzedza, na pierwotny dar potwierdzający życie i zachowujący przy życiu. Jedynie otwierając się na ten początek i uznając go, możemy być przemienieni, pozwalając, by dokonywało się w nas zbawienie, a życie stawało się płodne, pełne dobrych owoców. Zbawienie przez wiarę polega na uznaniu prymatu Bożego daru, jak to ujmuje św. Paweł: «Łaską bowiem jesteście zbawieni przez wiarę. A to pochodzi nie od was, lecz jest darem Boga» (Ef 2, 8)” (nr 19).
3. Papież Franciszek: „Wiara rozbudza nasze zaangażowanie, naszą solidarność (...) Wiara bez gestów solidarności jest martwa” (Paragwaj, 12.07.2015).
4. Papież Franciszek: „Postawa miłosiernego Samarytanina jest konieczna, aby dawać świadectwo naszej wiary, która bez uczynków jest martwa” (Anioł Pański, 10.07.2016).

Zaleca się lekturę całej encykliki *Lumen fidei*.

Inne:

1. *Youcat. Katechizm Kościoła Katolickiego dla Młodych:* „Wiara «wyraża się w miłości» (Ga 5,6). Jeśli rzeczywiście ktoś wierzy Bogu miłości, nie pokazuje tego poprzez składanie zapewnień, lecz przez swoje czyny miłości” (nr 307).
2. *Youcat...* „Im większe są łaska i wiara, przez które zostaniemy zbawieni, tym bardziej w naszych dobrych czynach powinna się objawiać miłość, którą sprawia Boże działanie w nas” (nr 341).

III. PYTANIA DLA ZESPOŁÓW I KÓŁ SYNODALNYCH

1. Sakrament Eucharystii jest źródłem wiary i dynamizmu miłości. Czy i w jaki sposób widoczny jest (może być) ów dynamizm miłości w naszych wspólnotach eucharystycznych?

2. W jaki sposób przełożyć zjednoczenie z Jezusem w Komunii świętej na jedność z bliźnimi, zwłaszcza z ludźmi młodymi, nierzadko zagubionymi lub wręcz oddalonymi od swojej wspólnoty parafialnej? Jak do nich docierać z Dobrą Nowiną, którą jest Jezus Chrystus?

3. Czym różni się chrześcijańskie miłosierdzie od świeckiej działalności charytatywnej? Jakie motywacje kierują osobami wierzącymi?

4. Słowo Boże i modlitwa prowadzą do przyjęcia Jezusa jako Pana i kształtują wyobraźnię miłosierdzia. Na ile poznawanie Ewangelii zbliża nas do Jezusa i drugiego człowieka? Jak słuchać Słowo Boże, by prowadziło do dawania odpowiedzi w konkretnym czynie i nastawieniu?

5. Na ile przyjmowanie Słowa Bożego wyraża się w codziennym życiu przez świadome czynienie dobra, okazywanie miłości, przebaczenia względem drugiego człowieka czy miłosierdzia okazywanego również sobie samemu?

6. Jak owocnie kształtować w młodym pokoleniu właściwą hierarchię wartości i postawę odpowiedzialności za swoje czyny?

7. Żywa wiara prowadzi do czynów miłości członków Kościoła wobec najbardziej potrzebujących, błądzących i poszukujących. Jak w twojej wspólnocie parafialnej praktykuje się tę miłość na co dzień? (jakie znasz formy?)

8. Jak zaangażowanie w grupy charytatywne, hospicja, wolontariat itp. ubogaca życie wiary? W jaki sposób może stanowić zachętę do wiary dla innych?

9. Co możemy uczynić, by osoby niepełnosprawne, ubogie czy też wykluczone były postrzegane przez wszystkich wierzących jako żywy znak obecności Jezusa?

10. W jaki sposób kształtować w młodych ducha empatii, chrześcijańskiej solidarności, by potrafili ujrzeć świat oczyma drugiego człowieka?

11. Pamiętając, że jednym z uczynków miłosierdzia względem duszy jest upomnienie grzeszących, jak reagować na znane nam akty demoralizacji we współczesnym świecie (polegające na przykład na niszczeniu zdrowej wizji małżeństwa i rodziny; również na niszczeniu życia poczętego)?